

Naše číslo: PUSR-2021/21540-6/102961/KIR

Vybavuje: Mgr. Kirinovičová

Bratislava, 09. 12. 2021

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, podľa § 26 ods. 1 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov

d o r u č u j e V E R E J N O U V Y H L Á Ť K O U

oznámenie o vydaní rozhodnutia:

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky ako miestne a vecne príslušný správny orgán v zmysle ustanovenia § 9 ods. 3 a § 10 ods. 2 písm. e) zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej iba „pamiatkový zákon“) vydáva podľa § 15 ods. 1 pamiatkového zákona v súlade s ustanovením § 46 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov toto

r o z h o d n u t i e :

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky podľa ustanovenia § 15 ods. 1 pamiatkového zákona v spojení s ustanovením § 2 ods. 2 pamiatkového zákona

v y h l a s u j e z a n á r o d n ú k u l t ú r n u p a m i a t k u

Portál štôlne Dénes (Dionýz) v Drnave, okr. Rožňava, nachádzajúci sa na pozemku – parc. EKN č. 1080/301 (CKN č. 999/1), k. ú. Drnava (vedený ako „ostatná plocha“), ktorý je v zmysle listu vlastníctva č. 694 vo výlučnom vlastníctve Slovenskej republiky, v správe spoločnosti Lesy SR, š. p., Nám. SNP 8, 975 66 Banská Bystrica. Pozemok – parc. CKN č. 999/1 (vedený ako „ostatná plocha – pozemok, ktorý slúži na ťažbu nerastov a surovín“) nemá založený list vlastníctva.

O d ô v o d n e n i e

V zmysle § 2 ods. 3 pamiatkového zákona je kultúrna pamiatka podľa tohto zákona hnutelná vec alebo nehnuteľná vec pamiatkovej hodnoty, ktorá je z dôvodu ochrany vyhlásená za kultúrnu pamiatku.

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky (ďalej len „Pamiatkový úrad“) začal dňa 28. 10. 2021 správne konanie o vyhlásení portálu štôlne Dénes (Dionýz) v Drnave za národnú kultúrnu pamiatku na základe podkladu pre vyhlásenie národnej kultúrnej pamiatky (ďalej len podklad“), vypracovaného Krajským pamiatkovým úradom Košice, prac. Rožňava a Pamiatkovým úradom z vlastného podnetu.

Účastníkom konania, spoločnosti Lesy SR a Obci Drnava, bolo oznámenie o začatí konania spolu s podkladom rozhodnutia doručené dňa 28. 10. 2021.

Vzhľadom na neznámeho účastníka konania – neznámy vlastník pozemku parc. CKN č. 999/1 (list vlastníctva nezaložený), správny orgán doručoval oznámenie o začatí správneho konania formou verejnej vyhlášky. Verejná vyhláška bola na úradnej tabuli Pamiatkového úradu vyvesená dňa 28. 10. 2021 a zvesená dňa 12. 11. 2021, na úradnej tabuli Obecného úradu Drnava bola verejná vyhláška vyvesená dňa 3. 11. 2021 a zvesená dňa 18. 11. 2021. Pätnásty deň vyvesenia verejnej vyhlášky je dňom doručenia. Oznámenie o začatí správneho konania spolu s podkladom bolo dňa 28. 10. 2021 doručené aj Slovenskému pozemkovému fondu Bratislava.

K oznámeniu o začatí konania alebo k podkladu rozhodnutia sa účastníci konania nevyjadrili.

Pamiatkový úrad v priebehu správneho konania zistil skutočný stav veci tak, ako to ustanovuje § 32 ods. 1 správneho poriadku, pričom vychádzal najmä z predloženej historickej, urbanistickej, architektonicko-konštrukčnej a umelecko-historickej charakteristiky predmetného portálu štôlne a následne posúdil splnenie kritérií § 15 ods. 1 pamiatkového zákona, podľa ktorého sa vec, ktorá má pamiatkovú hodnotu, vyhlasuje za národnú kultúrnu pamiatku. Keďže podklad pre vyhlásenie veci za národnú kultúrnu pamiatku jednoznačne preukázal pamiatkovú hodnotu navrhovanej veci, ktorou je podľa § 2 ods. 2 pamiatkového zákona súhrn významných historických, spoločenských, krajinných, urbanistických, architektonických, vedeckých, technických, výtvarných alebo umelecko-remeselných hodnôt, pre ktoré môže byť vec predmetom individuálnej alebo územnej ochrany, došlo k splneniu kritérií na vyhlásenie portálu štôlne Dénes (Dionýz) v Drnave za národnú kultúrnu pamiatku vo verejnom záujme.

Správny orgán vychádzal zo skutočnosti, že portál štôlne Dénes (Dionýz) predstavuje autenticky zachované banské dielo resp. jeho viditeľnú nadzemnú časť náležiacu k najnižšie založenému horizontálnemu úvodnému banskému dielu – štôlni Dionýz v banskom revíri Drnava, ktorým boli otvorené najvýznamnejšie ložiská drnavského revíru – žily Dionýz, Harast a Stredná žila. Umelecko-historicky a architektonicky hodnotné je stvárnenie portálu štôlne, ktorého súčasná úprava pochádza pravdepodobne z prvých dvoch desaťročí 20. storočia. Portál štôlne sa nachádza mimo intravilánu obce v údolí Lepkavého potoka. Štôlna Dénes (pôvodne nazývaná Doborka) sa razila v juhovýchodnom svahu vrchu Lipovec (Haraszt), kde sa ťažilo pravdepodobne už od neskorého stredoveku. Štôlna je na viacerých miestach prepadnutá a v súčasnosti zasypaná, aj v časti tesne za portálom.

Prvé správy o výrobe železa v Drnave pochádzajú z 15. storočia a následne z roku 1570, kde podľa urbárskeho zápisu je po tureckom vpáde spustošený známy hámor; ďalšia písomná zmienka je z roku 1660, v ktorej sa uvádzajú dve slovenské pece a hámor vo vlastníctve Gašpara Sontágha za tereziánskej urbárskej regulácie z roku 1771. 17. a 18. storočie bolo v oblasti Pipítka v znamení dobývania medených a strieborných rúd. V poslednej dekáde 19. storočia evidujeme v oblasti vysoký počet železorudných baní – napr. Karoly, Rebeka, Dénes a i., ktorých majiteľom bol Dionýz Andrassy. Ten bane prenajímal viacerým spoločnostiam, až kým ich v roku 1900 prenajal Rimamuránskej-šalgotarjárskej spoločnosti, ktorá ich v roku 1918 odkupuje. Za výrazným rozvojom banskej činnosti a následným početným zvýšením banských diel bolo založenie železiarní na území starých pecí v Drnave v roku 1817, ktoré boli vo svojich časoch považované za vzorový železiarsky závod (fungujúci do roku 1915). Dejiny štôlne a ťažba v nej pokračovali aj v 20. storočí už pod iným vlastníkom. V roku 1935 sa začína ťažba na žile Dionýz, so štôľňou dĺžky 1200 m, v roku 1940-1941 bola spojená úzkokoľajnou dráhou s Malým vrchom. Žila mocnosti až 12 m predstavovala významný zdroj sideritu, prítomnými minerálmi boli tiež baryt, spekularit, pyrit, chalkopyrit a pod. V samotnej šachte bola vyhlíbená slepá šachta s hĺbkou 160 m, z ktorej dobývanie bolo realizované piatimi obzormi. Bane boli po roku 1945 včlenené do n. p. Železorudné bane. Ukončenie ťažby a zlikvidovanie banského úseku v Drnave bolo k 31. decembru 1965.

Portál štôlne resp. jeho betónová časť bol vybudovaný až po roku 1900 – po prevzatí Rimamuránskou spoločnosťou, ktorá ho nazvala podľa predchádzajúceho majiteľa grófa Dionýza Andrassyho. Dobové fotografie portál už vo svojej súčasnej dochovanej podobe zaznamenávajú

v roku 1938. Kamenný portál štôlne je zachovaný v autentickej hmote a architektonickom výraze zo začiatku 20. storočia. Vyhotovený je z opracovaných kamenných kvádrov, murivo je škárované. Otvor portálu je ukončený segmentovým záklenkom. Po stranách otvoru sú predstavené železobetónové polpilieri päťbokého prierezu, nesúce masívny železobetónový preklad prostého štvorcového prierezu, za ktorým je portál ukončený trojuholníkovým kamenným tympanómom. V strede tympanónu je kruhový terčík s vyrytým baníckym znakom v tvare prekrížených baníckych kladív. Na preklade je negatívny nápis DÉNES a po stranách nápisu v mieste styku s polpilierom je kruhový terčík so štyrmi pravdepodobne listami. Terčíky sú mierne poškodené. Portál po stranách dopĺňajú murované zárubné múry s prostou betónovou čiapkou, ktoré spevňujú okolitý svah a vymedzujú pracovný priestor pred štôľňou. Múry po stranách otvoru portálu sú murované z tesaných kvádrov a v časti prekladu z kamenných klenákov vytvárajú segmentový záklenok. Betónová časť portálu je v podstate predstavaná (možno previazaná s kamennou stenou) pred murovanú / kamennú a zrejme staršiu časť portálu. Odvodňovací kanálik vyteká z portálu dedičnej štôlne a je odvedený do Lepkavého potoka. Štôľňa Dénes má pri ústí boky a strop upravené pravdepodobne betónovou obmurovkou so segmentovým tvarom záklenku, ktorý je v pomerne dobrom stave, miestami s machmi na povrchu. Štôľňa je približne po 5-6 metroch neprístupná nahromadením banských naplavenín. Otvor portálu bol v roku 2012 takmer úplne zanesený vytekajúcim železitým kalom. Gemerský banícky spolok Bratstvo v Rožňave a Rudné bane š. p. Banská Bystrica zrealizovali rekonštrukciu a odvodnenie štôlne, vyčistenie jej ústia a jej zatvorenie a zastabilizovanie (rok 2013), tiež vyčistenie okolia portálu. Obec Drnava pristúpila k vyčisteniu a sfunkčneniu vodnej nádrže vedľa štôlne, osadeniu informačnej tabule a vytvoreniu turistického sedenia s prístreškom pre návštevníkov lokality, ktorá po obnove portálu a jeho okolia je súčasťou Slovenskej banskej cesty „Železná cesta“ (zastávka náučného chodníka).

Portál štôlne Dénes (Dionýz) predstavuje dochovaný banský portál vo svojom primárnom prostredí, s bohatou históriou a nadväznosťou na ťažbu a spracovanie železných rúd v danej lokalite a je tak nositeľom súboru významných pamiatkových hodnôt v zmysle § 2 ods. 2 pamiatkového zákona:

Hodnoty historickej: Portál banskej štôlne Dénes je výrazným zachovaným solitérom poukazujúcim na bohatú banskú činnosť v obci spojenú s prevádzkou železiarskeho podniku. Je spojený aj s najlovnejšími etapami dejín rodu Andrassyovcov, pánov Krásnej Hôrky, ale aj baníctva a hutníctva na ich veľkostatkoch najmä v 19. storočí. Držiteľom výsadných dobývacích práv disponoval rod Andrassyovcov od roku 1669 do roku 1875. Mikulášovi Andrassyemu toto právo prideliť cisár Leopold I. Spracovanie železnej rudy prebiehalo v peciach v Drnave, kde prvé zmienky o takejto úprave pochádzajú z roku 1619. Štôľňa od roku 1900 v prenájme a neskôr vo vlastníctve Rimamuránsko-šalgotariánskej spoločnosti bola v prevádzke aj v priebehu 20. storočia v rámci závodu Železorudné bane š. p. až do roku 1965.

Hodnoty urbanistickej a krajinnej: Portál štôlne vo svojom autentickom situovaní dokumentuje banskú oblasť situovanú v extraviláne obce Drnava, v severnej časti od obce, v lokalite Malý Vrch, úpätí vrchu Lipovec. Razenie štôlní, prieskumných banských diel a samotná banská ťažba zanechali autentickú historickú stopu ľudskej činnosti v krajinnom prostredí, do ktorej bola táto činnosť lokalizovaná. Dnes je súčasťou turistického – náučného chodníka prezentujúceho dobývanie rúd a železiarsku minulosť Drnavy a jej okolia. Po revitalizácii a obnove je portál štôlne s blízkymi prírodnými prvkami – Lepkavý potok, odvodňovací kanál, vodná nádrž – prístupný verejnosti a stal sa súčasťou oddychovo-turistickej a náučnej lokality.

Hodnoty architektonickej: Portál štôlne je dochovaný v podstatnej miere autenticity architektonickej hmoty pôvodného kamenného, segmentovo ukončeného portálu do štôlne s architektonickou úpravou – dominantným prvkom je lapidárny tvar železobetónového portálu z dvoch prostých opôr (polpilierov) a prekladu, ktorý nesie nápis DÉNES, doplnený dekoračnými terčíkmi po stranách a terčíkom s prekríženými baníckymi kladivkami v trojuholníkovom tympanóne nad prekladom. Betónovú predstúpenú časť úpravy portálu možno radiť do obdobia nastupujúcej moderny prvých dvoch desaťročí 20. storočia, prípadne môže súvisieť s geometrizujúcimi tendenciami v architektúre už na začiatku 20. storočia.

Hodnoty technickej: Portál štôlne predstavuje zachovanú časť v súčasnosti zaplavenej a zasypanej banskej štôlne. Portál je tak hmotným dokladom bohatej baníckej tradície regiónu, za ktorého rozvojom stál rod Andrásyovcov.

Portál štôlne Dénes (Dionýz) svojim situovaním, architektonickým a konštrukčným riešením so zachovanými autentickými architektonickými prvkami (polpiliere nesúce preklad, trojuholníkový tympanón, dekoratívne prvky – terčíky po stranách prekladu, terčík s prekríženými baníckymi kladivkami v tympanóne, kamenný portál štôlne s kamennými opornými múrmi po stranách portálu) a remeselným prevedením murovanej časti portálu (na spôsobom kamenného riadkového muriva), definovanými individuálnymi pamiatkovými hodnotami v spojení so spoločenským záujmom na zachovaní veci napĺňa stanovené kritéria pre vyhlásenie za národnú kultúrnu pamiatku.

Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších ústavných zákonov v čl. 44 ods. 2 ukladá každému povinnosť chrániť a zveľaďovať životné prostredie a kultúrne dedičstvo. Podrobnosti o právach a povinnostiach v súvislosti s touto povinnosťou sú ustanovené zákonom (čl. 44 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky). Ochrana kultúrneho dedičstva je verejným záujmom, čo vyjadruje aj Deklarácia Národnej rady Slovenskej republiky v uznesení č. 91/2001 Z. z., pričom Slovenská republika je tiež v tejto oblasti viazaná medzinárodnými svetovými a európskymi dohovormi o ochrane kultúrneho a prírodného dedičstva.

V zmysle ustanovenia § 27 ods. 1 pamiatkového zákona sa základná ochrana kultúrnej pamiatky rozumie súhrn činností a opatrení vykonávaných na predchádzanie ohrozeniu, poškodeniu, zničeniu alebo odcudzeniu kultúrnej pamiatky, na trvalé udržiavanie dobrého stavu vrátane prostredia kultúrnej pamiatky a na taký spôsob využívania a prezentácie, ktorý zodpovedá jej pamiatkovej hodnote a technickému stavu.

Podľa § 27 ods. 2 pamiatkového zákona v bezprostrednom okolí nehnuteľnej kultúrnej pamiatky nemožno vykonávať stavebnú činnosť ani inú činnosť, ktorá by mohla ohroziť pamiatkové hodnoty kultúrnej pamiatky. Bezprostredné okolie nehnuteľnej kultúrnej pamiatky je priestor v okruhu desiatich metrov od nehnuteľnej kultúrnej pamiatky; desať metrov sa počíta od obvodového plášťa stavby, ak nehnuteľnou kultúrnou pamiatkou je stavba, alebo od hranice pozemku, ak je nehnuteľnou kultúrnou pamiatkou aj pozemok.

Vzhľadom na uvedené rozhodol správny orgán tak, ako je uvedené vo výrokovej časti tohto rozhodnutia.

Poučenie:

Podľa § 53 a § 54 ods. 1 a 2 správneho poriadku má účastník konania právo podať proti tomuto rozhodnutiu odvolanie na Pamiatkový úrad SR, Cesta na Červený most 6, 814 06 Bratislava v lehote do 15 dní odo dňa doručenia rozhodnutia účastníkovi konania.

Toto rozhodnutie je preskúmateľné súdom až po vyčerpaní všetkých opravných prostriedkov.

PhDr. Radoslav Ragač, PhD.
generálny riaditeľ
dočasne vymenovaný

Rozhodnutie sa doručuje účastníkom konania verejnou vyhláškou na:

1. úradnej tabuli Obecného úradu Drnava
2. úradnej tabuli Pamiatkového úradu SR
3. webovom sídle Pamiatkového úradu SR – www.pamiatky.sk
4. centrálnej úradnej elektronickej tabuli – www.slovensko.sk

Vyvesené dňa:

Zvesené dňa:

Rozhodnutie sa doručuje – doporučene do vlastných rúk:

5. Lesy Slovenskej republiky, š. p., Nám. SNP č. 8, 975 66 Banská Bystrica
6. Obecný úrad, Drnava č. 149, 049 42 Drnava
7. Slovenský pozemkový fond, Búdkova 36, 817 15 Bratislava

Rozhodnutie sa doručuje – doporučene (po nadobudnutí právoplatnosti):

8. Okresný úrad Rožňava, Katastrálny odbor, Jarná 2, 048 01 Rožňava

Na vedomie:

9. Krajský pamiatkový úrad Košice
10. Krajský pamiatkový úrad Košice, prac. Rožňava
11. Pamiatkový úrad SR – založenie do spisu (2x)

Príloha: Schematické vyznačenie národnej kultúrnej pamiatky na podklade katastrálnej mapy,
mierka 1 : 1484

